Ścieżka klasycystyczna

Pierwsza ze ścieżek – klasycystyczna, o długości 2 km prowadzi przez centrum miasta, głównie ulicą Tadeusza Kościuszki – najważniejszą arterią suwalskiej „starówki”. Na trasie ścieżki znajduje się 21 przystanków, na których możemy podziwiać interesujące zabytki architektury klasycystycznej: kościoły, ratusz, urocze kamieniczki z XIX i początków XX w. Obiekty zaprojektowane przez znanych architektów mają własną i niepowtarzalną historię. Spacerując „ścieżką klasycystyczną”, poznajemy także miejsca zamieszkania znanych suwalczan: Marii Konopnickiej, Alfreda Wierusza–Kowalskiego, Edwarda Szczepanika, rodziny Czesława Miłosza, Lechosława Marszałka.

1. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa - ul. A. Mickiewicza

1. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Kościół został zbudowany w latach 1838–1840 wg projektu Henryka Marconiego, na podstawie wytycznych Konstantego Tona (projektanta soboru Chrystusa Zbawiciela w Moskwie). Pierwotnie była to cerkiew prawosławna Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny (sobór Uspieński), wzniesiona na planie krzyża greckiego z kopułą główną usytuowaną na przecięciu naw. Z powodu rosnącej liczby wiernych w 1873 r. cerkiew uległa rozbudowie. Zatraciła wówczas pierwotną bryłę z czterema niewielkimi kopułkami na niskich wieżach. Dobudowano obecną część

południową i zamiast kopuł wystawiono wyniosłe wieże. Od 1915 roku funkcjonuje jako kościół rzymsko-katolicki. Przebudowano go ponownie w 1923 r. Świątynia jednak cały czas charakteryzuje się bardzo dobrą akustyką, właściwą świątyniom prawosławnym, w których śpiew wielogłosowy jest „wielokrotnością modlitwy". Przez lata kościół służył duszpasterstwu młodzieży gimnazjalnej.

2. Dawne gimnazjum męskie – ul. A. Mickiewicza 3

2. I Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej

Obiekt został zbudowany jako budynek szkolny w latach 1843–1846 wg projektu włoskiego architekta Antonio Corazziego, czołowego przedstawiciela epoki klasycyzmu. Początkowo było tu gimnazjum męskie, obecnie I Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej. Historia szkoły sięga 1835 roku. Jej absolwentami są takie znane postaci jak Karol Brzozowski, Andrzej Miłosz, Edward Szczepanik, Kazimierz Kulwieć, Mieczysław Geniusz. Długa na 51 metrów elewacja frontowa prezentuje żelazne zasady klasycyzmu – symetrię i harmonię planu obiektu oraz staranne opracowanie detali. Główną oś budowli akcentuje dwukondygnacyjny, szeroki ryzalit zamknięty trójkątnym frontonem. Ozdobą piętra są trzy wysokie okna, zwieńczone pełnymi łukami. Fasadę z dwóch stron zamykają mniejsze ryzality, również zamknięte frontonikami. Wejście główne prowadzi do dużego wielobocznego hallu, który do dziś oddaje zabytkowy charakter dawnego gimnazjum.

3. Ratusz miejski i dawny odwach – ul. A. Mickiewicza 1

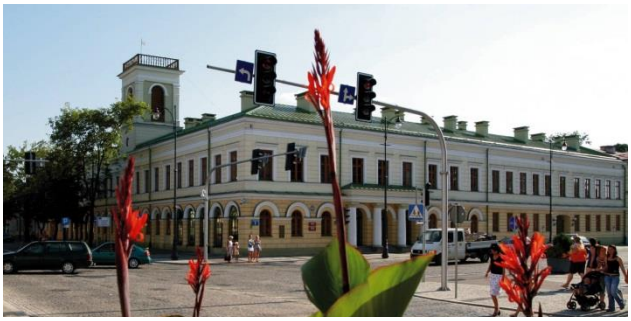

3. Ratusz miejski

Wiek XIX był okresem szybkiego rozwoju Suwałk – zarówno gospodarki, jak i architektury. Nowy

murowany ratusz, siedziba władz młodego miasta, został zaprojektowany w stylu klasycystycznym. Ratusz (1843–1844, od strony ul. Kościuszki) i odwach (1834–1835, od strony ul. Mickiewicza) zaprojektował prawdo-podobnie Antonio Corazzi, a rozbudował w latach 1855–1857 Karol Majerski. Elewację ratusza, jak wszystkich wówczas budynków państwowych, pomalowano na jednolity jasnożółty kolor z białymi gzymsami. Fasada budynku prezentuje wyraźne cechy klasycyzmu: przeważają linie proste i rytmicznie powtarzające się elementy. Charakterystycznym akcentem jest zachowane czterokolumnowe wejście.

4. Dawna Izba Skarbowa – ul. T. Kościuszki 47

Budynek powstał w latach 30. XIX wieku. Przed I wojną światową mieściły się tu Izba Skarbowa i pierwsza w Suwałkach stacja meteorologiczna. Kamienica zachowuje zasadnicze cechy klasycyzmu: symetrię długiej, rytmicznej 11-osiowej fasady, starannie opracowane detale. Centralnie usytuowaną sień przejazdową zaakcentowano pilastrami w stylu jońskim.

4. Dawna Izba Skarbowa

5. Dawna poczta – ul. T. Kościuszki 45

W XIX wieku budynek był siedzibą poczty i pełnił ważną rolę na trakcie warszawsko-petersbur-skim. Podczas podróży w apartamentach na piętrze nocowali carowie i inne osobistości. Zbudowany około 1830 roku (przebudowany ok.

5. Dawna poczta, obecnie Centrum Sztuki Współczesnej - Galeria A. Strumiłły

1900 r.) obiekt odzwierciedla reguły architektury klasycystycznej: harmonię i symetrię. Półkolumny przechodzą przez dwie kondygnacje i zwieńczone są okazałym tympanonem.

6. Dom Marii Konopnickiej – ul. T. Kościuszki 31

W tym domu urodziła się 23 maja 1842 roku Maria Stanisława z Wasiłowskich Konopnicka, wybitna poetka i pisarka. Autorka baśni „O krasnoludkach i o sierotce Marysi" spędziła tu dzieciństwo (do 1849 roku). Obecnie w kamienicy mieści się muzeum imienia poetki. Architektura budynku z kolumnowym wejściem usytuowanym na osi nawiązuje zarówno do dworków szlacheckich, jak i do kamienic mieszczańskich z początku XIX wieku.

6. Muzeum im. Marii Konopnickiej

7. Dom Lechosława Marszałka – ul. T. Kościuszki 27a

W domu znajdującym się w podwórzu tej posesji wychował się Lechosław Marszałek (1922–1991), autor bajek o Bolku i Lolku oraz psie Reksiu, najpopularniejszych bohaterach polskiego filmu animowanego dla dzieci. Urodzony w Suwałkach reżyser, animator, scenarzysta był jednym z czołowych twórców Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Architektura ceglanej oficyny utrzymana jest w stylistyce carskich koszar suwalskich końca XIX wieku.

7. ul. T. Kościuszki 27a

8. Kościół ewangelicko-augsburski pw. Świętej Trójcy - ul. T. Kościuszki 12

8. Kościół ewangelicko-augsburski pw. Świętej Trójcy

Kościół został zaprojektowany przez Wacława Ritschela, wzniesiono go w latach 1839–1841. Wewnątrz zachowane są typowe dla kościołów ewangelickich: ołtarz ambonowy oraz konstrukcja z drewnianych słupów podtrzymujących empory. Na przełomie XVIII i XIX wieku miał miejsce rozwój osadnictwa ewangelickiego na terenie Suwalszczyzny. Obecnie kościół w Suwałkach jest jedyną czynną, historyczną świątynią ewangelicką na te-renie województwa podlaskiego.

9. Dom Alfreda Wierusza-Kowalskiego – ul. T. Kościuszki 16

9. Dom Alfreda Wierusza-Kowalskiego

W tym domu w dzieciństwie mieszkał Alfred Wierusz-Kowalski (1849–1915), malarz, wybitny przedstawiciel tzw. szkoły monachijskiej. Zdobywał nagrody i złote medale w Wiedniu, Berlinie, Paryżu. Pozostał wierny pejzażom Suwalszczyzny, gdzie spędził pierwszych 16 lat życia. Budynek jest przykładem typowej suwalskiej kamienicy klasycystycznej, 7-osiowej, symetrycznej, z sienią przejazdową.

10. Dom prof. Edwarda F. Szczepanika – ul. T. Kościuszki 46

W tym domu wychował się Edward Franciszek Szczepanik (1915–2005), żołnierz, ekonomista i polityk. Przeszedł szlak bojowy z armią gen. Władysława Andersa. Był ostatnim premierem Rządu RP na Uchodźstwie (1986–1990). 22 grudnia 1990 roku w Warszawie przekazał wraz z prezydentem Ryszardem Kaczorowskim insygnia władzy prezydentowi III RP Lechowi Wałęsie. Kamienica klasycystyczna, dwupiętrowa, 7-osiowa.

10. Dom prof. Edwarda F. Szczepanika

11. Dom Gubernatora - ul. T. Kościuszki 71

Kamienica z I połowy XIX wieku. od 1852 roku dom rządowy przeznaczony „na przyjmowanie Najjaśniejszych Osób" i mieszkanie gubernatorów. Do 1862 roku zatrzymywali się tu na nocleg carowie i członkowie ich rodzin oraz inne „koronowane głowy" z Europy podróżujące do Petersburga. Po I wojnie światowej siedziba władz powiatowych i gminnych.

12. Dom pod kolumnami – ul. T. Kościuszki 62

Klasycystyczna kamienica wybudowana przez Lewina Białostockiego w latach 30. XIX w. Cechą charakterystyczną budynku jest umieszczony na drugiej kondygnacji portyk wgłębny wsparty na sześciu kolumnach toskańskich. W oficynie kamienicy w połowie XIX wieku mieściła się sala

12. Dom pod kolumnami

widowiskowa, w której występowały wędrowne teatry. W latach 30. XIX w. w budynku założył swój zakład Leon Hollaenderski (Leib ben Dawid), sławny księgarz, litograf i drukarz pochodzący z północnej Suwalszczyzny.

13. Dawna księgarnia – ul. T. Kościuszki 72

13. Dawna księgarnia Samuela Orgelbranda

W 1841 roku otworzył tu księgarnię i wypożyczalnię książek Samuel Orgelbrand (1810–1868), jeden z najbardziej znanych wydawców w Królestwie Polskim, inicjator 28-tomo-wej „Encyklopedii Powszechnej" (1858–1868). Był polskim Żydem i zwolennikiem kulturowej asymilacji ludności żydowskiej w społeczeństwie polskim. Kamienica prezentuje czytelne cechy klasycyzmu: symetrię, rytmiczny układ okien, szczyt zwieńczony tympanonem, osiowo usytuowaną sień przejazdową.

14. Dawny gmach Komisji Wojewódzkiej i Trybunału – ul. T. Kościuszki 74

14. Dawny gmach Komisji Wojewódzkiej i Trybunału

Jeden z pierwszych murowanych budynków w XIX-wiecznych Suwałkach. Pełniły tu urząd władze wojewódzkie i gubernialne (1817–1915), lecz sam obiekt był zbudowany jeszcze przed ulokowaniem w Suwałkach siedziby województwa augustowskiego w 1816 roku. Kamienica zachowuje doskonałe proporcje całej 49-metrowej klasycystycznej fasady.

15. Apteka – ul. T. Kościuszki 78

Apteka działa tu od połowy lat 40. XIX wieku, kiedy to kamienicę nabył aptekarz Mikołaj Zawadzki. Później aptekę prowadził jego syn Jan, po nim Bolesław i Romuald Szwejkowscy. Zachowały się meble i sprzęty apteczne oraz fotografie z początku XX wieku. W okresie międzywojennym w budynku mieściły się również znana czytelnia i księgarnia Stefanii i Jadwigi Zielonkówien. Kamienica klasycystyczna, 9-osiowa, z centralnie usytuowaną sienią przejazdową.

15. Najstarsza suwalska apteka

16. Dawny szpital – ul. T. Kościuszki 101

W zespole budynków mieściły się od połowy XIX wieku dwa szpitale: katolicki i żydowski. Pracował tu doktor Teofil Noniewicz (1851–1928), lekarz i społecznik. W 1918 roku został prezesem pierwszej w II RP Rady Miejskiej Suwałk. Jego imię nosi obecnie jedna z głównych ulic miasta. Klasycystyczny budynek z lewej strony zaprojektował Józef Górecki, a z prawej – prawdo-podobnie Karol Majerski. Obecnie mieści się tu Karczma Polska serwująca kuchnię regionalną.

16. Dawny szpital

17. Kamienica bankowa – ul. T. Kościuszki 89

Do kamienicy, wzniesionej w końcu lat 30. XIX wieku, przeniesiono rosyjski lazaret. Na początku XX wieku

17. Kamienica bankowa

Rosjanie zgromadzili w Suwałkach około 10 tysięcy żołnierzy – był to drugi po Warszawie co do wielkości garnizon w Królestwie Polskim. Przed rokiem 1939 mieścił się tu oddział Banku Polskiego. Jedna z bardziej okazałych klasycystycznych kamienic suwalskich. Bogato zdobioną fasadę akcentuje szeroki sześciokolumnowy portyk zwieńczony tympanonem.

18. Dawna resursa obywatelska – ul. T. Kościuszki 81

Budynek wzniesiony w latach 1912–1913 ze składek społecznych jako siedziba Towarzystwa Oszczędnościowo-Pożyczkowego. Mieścił liczne związki i stowarzyszenia, czytelnię, redakcję „Tygodnika Suwalskiego", drukarnię, restaurację i resursę obywatelską, od której przyjął zwyczajową nazwę. W 1919 roku w resursie gościł Naczelnik Państwa Józef Piłsudski. Architekturę budynku skomponowano z form historyzujących: renesansu, baroku, klasycyzmu. Obecnie mieści się tu Muzeum Okręgowe.

18. Dawna resursa obywatelska, obecnie Muzeum Okręgowe

19. Archiwum Państwowe – ul. T. Kościuszki 69

Reprezentacyjny gmach został wzniesiony w latach 1853–1855 (część

19. Archiwum Państwowe

frontowa) i 1876–1877 (oficyny i pawilon). Do lat 80. XX wieku budynek pełnił funkcje sądownicze. W 1955 roku otwarto tu Archiwum Państwowe, które funkcjonuje do dzisiaj. Budynek doskonale wkomponowany w klasycystyczną zabudowę ulicy, dwukondygnacyjny, z wysuniętym ryza-litem zakończonym trójkątnym tympanonem.

20. Kościół pw. św. Aleksandra - pl. J. Piłsudskiego

20. Kościół pw. św. Aleksandra

Kościół został zbudowany wg projektu Chrystiana Piotra Aignera w latach 1820–1829 w stylu klasycystycznym – z zastosowaniem symetrii, kolumnowego portyku, oszczędnego zdobnictwa. Świątynia była wielokrotnie przebudowywana, w czasie II wojny światowej uległa poważnym zniszczeniom.
W 1992 roku papież Jan Paweł II podniósł kościół do godności konkatedry w nowo powstałej diecezji ełckiej.

21. Dom Miłoszów – ul. ks. K. Hamerszmita 10

21. Dom Miłoszów

Na piętrze tej kamienicy w latach 1926–1935 mieszkała rodzina Miłoszów: Aleksander i Weronika z synem Andrzejem, młodszym bratem późniejszego laureata literackiej Nagrody Nobla Czesława Miłosza. Poeta kilkakrotnie odwiedzał Suwalszczyznę w latach 90. XX wieku.
Interesująca kamienica klasycystyczna, 9-osiowa, z trójkondygnacyjnym środkowym ryzalitem.

22. Dom Karola Majerskiego – ul. ks. K. Hamerszmita 5

22. Dom Karola Majerskiego

W tym domu mieszkał Karol Majerski (1800–1870), architekt, którego praca w największym stopniu zadecydowała o klasycystycznym obliczu Suwałk. W latach 1838–1865 pełnił funkcję budowniczego guberni augustowskiej. W Suwałkach zaprojektował budowę lub przebudowę ponad 150 obiektów, w tym świątyń, mieszczańskich kamienic i gmachów publicznych. Skromny parterowy budynek zachowuje cechy klasycystyczne: symetrię i rytmiczny układ okien.